

ESTUDI MORFOLÒGIC I VARIACIONAL DEL VERB “BATRE”
EN CATALÀ ANDORRÀ

Lídia RABASSA ARENY
Maître de Conférence
Equipe de Recherche en Syntaxe et Sémantique
Universitat de Toulouse-Le Mirail

Aquest estudi de morfologia verbal, a causa de les nombroses dades de què disposem,¹ se cenyirà a l'anàlisi del verb “batre” en català andorrà. Observarem en particular els fenòmens de variació que toquen els morfs de mode i de temps, tot subratllant els que també afecten la vocal temàtica (VT) o els morfs de nombre i de persona (N/P). Estudiarem aquesta variació des d'un punt de vista espacial (sis localitats repartides per tot el territori andorrà),² però també en el temps (són tres les generacions enquestades al 1992).³ El nostre mètode és alhora geolingüístic i sociolingüístic.

L'objectiu principal d'aquest treball és veure com evoluciona el català andorrà segons les diferents generacions, però també d'un poble a un altre, per tal de determinar quines etapes segueix la llengua quan hi ha estandardització, i en quin ritme s'efectua.

1. Hem recollit 56 verbs repartits en les classes següents: cl. I- 1, cl. II- 45, cl. III- 13; irregulars- 8.

2. Les localitats són Pal, Arinsal, Ordino, Andorra, Encamp i Canillo.

3. Al 1992, vam enquestar tres informadors per localitat corresponents a tres generacions diferents. La primera generació (G1) tenia més de 60 anys; la segona (G2), entre 35 i 60, i la tercera, entre 20 i 35 anys.

1. EL PRESENT D'INDICATIU

Per a cadascun dels temps que estudiem, observarem de forma sistemàtica la posició de l'accent, així com les desinències de nombre i de persona.⁴ Després, la nostra anàlisi se centrarà en els morfs de mode i de temps (M/T). Estudiarem la variació d'aquests morfs confrontant les nostres dades amb les del català occidental i oriental.

Els fets sense variació comuns entre la conjugació andorrana i la del català tant nord-occidental com oriental són els següents: a) l'arrel s'accentua a les persones 1, 2, 3 i 6; b) és el morf de temps que porta l'accent a les persones 4 i 5; c) la representació fonològica dels morfs de nombre/persona és: [o, z, ø, m, w, n].

El quadre 1 mostra que no hi ha variació al nivell dels morfs de mode/temps ([ø]) a les persones 2 i 3 pel que fa a la primera generació d'informadors (G1). En canvi, hi ha variació a la segona generació (G2) de les localitats d'Arinsal i d'Ordino i a la tercera generació de les localitats de Pal i d'Ordino (G3). Apareix el morf [e] a les persones 2 i 3. Aquest fet no és atestat en cap de les localitats occidentals ni orientals. Semblaria que els informadors estableixen un paral·lelisme amb els verbs de la primera conjugació que presenten aquest morf [e] a les persones 2 i 3 (ex. *dones, done*).

I pel que fa a la vocal temàtica (pers. 4 i 5), apareix un fet força interessant que és la presència únicament a la tercera generació d'Encamp del morf [ε]. Aquest fet puntual mostra ja una orientaltització progressiva de la llengua (català nord-occidental (andorrà) ← català oriental).

Quadre 1. El present: morfs de mode i de temps

G1		Pa	Ar	Or	An	En	Ca
P	M/T2	[ø]	-----	-----	-----	-----	→
	M/T3	[ø]	-----	-----	-----	-----	→
	T4	[e]	-----	-----	-----	-----	→
	T5	[e]	-----	-----	-----	-----	→

G2		Pa	Ar	Or	An	En	Ca
P	M/T2	[ø]	[e]	→	[ø]	-----	→
	M/T3	[ø]	[e]	→	[ø]	-----	→
	T4	[e]	-----	-----	-----	-----	→
	T5	[e]	-----	-----	-----	-----	→

4. Vegeu els paradigmes complets que figuren, en annex, al final d'aquest article.

G3		Pa	Ar	Or	An	En	Ca
P	M/T2	[e]	[ø]	[e]	[ø]	-----	→
	M/T3	[e]	[ø]	[e]	[ø]	-----	→
	T4	[e]	-----	-----	-----	[ɛ]	[e]
	T5	[e]	-----	-----	-----	[ɛ]	[e]

Quadre 2. Paradigmes verbals del català nord-occidental i oriental⁵

Totes les localitats	cat. central
pérð o	bát u
pérð s	bát s
pér	bát
perð é m	bat é m
perð é w	bat é w
pérð e n	bát ð n

2. EL PRETÈRIT IMPERFET D'INDICATIU

La representació fonològica dels morfcs de nombre/persona del pretèrit imperfet d'indicatiu és la següent: [ø, z, ø, m, w/ø, n]. Aquests morfcs corresponen als del català nord-occidental i oriental. Tanmateix, podem observar que hi ha una fluctuació, en català andorrà, entre la presència i l'absència de [w] (pers. 5: ex. batívo, batívou); això no consta en la resta del domini català⁶ com ho mostren les dades del quadre 4. Aquest fenomen cal relacionar-lo amb la presència de la [o] en els morfcs de mode/temps [βo]/[o] (català andorrà) per oposició als morfcs [βe/βa/ɛ/ð/e/] (català occidental/català oriental). La [w] apareix únicament a la segona generació de la localitat de Pal.

Segons un estudi realitzat a partir de tots els nostres verbs,⁷ vam poder constatar que les localitats de Pal, Arinsal i Andorra tenien tendència a emprar de forma força regular la [w].

5. Les dades que es refereixen al verb *perdre* les hem tret del llibre de Joaquim Viaplana (1999: 131; 141; 151) i les del verb *batre*, de Joan Mascaró (1983: 133).

Per facilitar-ne la lectura, hem sintetitzat les dades de Viaplana. Fa referència a les localitats nord-occidentals següents: la Seu d'Urgell, Sort, el Pont de Suert, Tremp, Benavarri, Tamarit de la Llitera, Balaguer, Lleida, Tàrrrega, Cervera, Fraga, les Borges Blanques, Falset, Gandesa, Móra d'Ebre, Tortosa, Vall-de-roures i Amposta. Els seus informadors tenen entre 25 i 40 anys; per tant, corresponen a la nostra tercera generació.

6. Alcover i Moll (1929-1932) atestava la forma en [w] (batívou) en les localitats nord-occidentals següents: Alós d'Isil, Isabari, Esterri, Bohí i Andorra la Vella. En canvi, la forma sense [w] (batívo) apareixia únicament a Llavorsí.

7. Vegeu Rabassa 1995.

I pel que fa al pretèrit imperfet d'indicatiu, el català andorrà utilitza dos tipus de morfs de mode/temps: 1- els que són amb [β],⁸ 2- els que són sense [β]. Els morfs de mode i de temps amb [β] són els següents: pers. 1- [βa]; pers. 2, 3 6- [βe]; pers. 4, 5- [βo]. Els morfs sense [β] són: pers. 1- [a]; pers. 2- [e]; pers. 3- [e]/[ð]/[a]; pers. 4- [e]/[o]/[ð]; pers. 5- [e]/[o]/[ε]/[ð]; pers. 6- [e]/[ð].

La majoria de les generacions formen el pretèrit imperfet d'indicatiu com els verbs de la cl. I (tipus cantar: amb [β]). Això ens apropa a algunes localitats nord-occidentals: Sort, Tamarit i Benavarri. La primera generació, així com la segona generació, excepte les localitats d'Andorra i d'Encamp, i la tercera generació d'Arinsal, es decanten cap a aquesta solució. En canvi, la resta de localitats de la tercera generació i dues localitats de la segona (Andorra i Encamp) utilitzen el morf sense [β], que correspon a la tria de la majoria de localitats nord-occidentals i orientals.

Si observem de més a prop aquests morfs de mode/temps ens adonem que la variació és tant de tipus nord-occidental pel que fa a la majoria de localitats ([a]; [e]; [o]; [ε]), com de tipus oriental ([ð]). El morf d'Ordino (pers. 5: [ε]) i el de Canillo (pers. 3: [a]) corresponen respectivament als de Lleida/Fraga i als de Tortosa/Amposta. La presència de la variant oriental [ð] ens permet afirmar que la llengua s'orientalitza progressivament tant en el domini andorrà com en la zona nord-occidental. A més, podem assenyalar una situació de polimorfisme a la tercera generació d'Arinsal ([βa]/[a] etc.).

Notem que el morf [βo] (pers. 4 i 5) present a Andorra no apareix en les localitats nord-occidentals esmentades. És una característica del pallarès.⁹ També trobarem aquesta [o] al subjuntiu present (pers. 2, 3 i 6) i al subjuntiu imperfet (pers. 4 i 5).

Quadre 3. El pretèrit imperfet d'indicatiu: morfs de mode i de temps

G1		Pa	Ar	Or	An	En	Ca
I	M/T1	[βa]	----	----	----	----	→
	M/T2	[βe]	----	----	----	----	→
	M/T3	[βe]	----	----	----	----	→
	M/T4	[βo]	----	----	----	----	→
	M/T5	[βo]	----	----	----	----	→
	M/T6	[βe]	----	----	----	----	→
	N/P5	ø	----	----	----	----	→

8. Les dades d'Alcover i Moll (1929-1932) atesten aquest tipus de conjugació en [b] en la zona nord-occidental del domini català. L'empren totes aquestes localitats: Alós d'Isil, Isabari, Esterri, Bohí, Andorra la Vella, Esterri, la Pobla de Segur i Organyà.

9. Vegeu les dades de Pep Coll (1991: 26-28).

G2		Pa	Ar	Or	An	En	Ca
I	M/T1	[βa]	-----	→	[a]	→	[βa]
	M/T2	[βe]	-----	→	[e]	→	[βe]
	M/T3	[βe]	-----	→	[e]	→	[βe]
	M/T4	[βo]	-----	→	[o]	[e]	[βo]
	M/T5	[βo]	-----	→	[o]	[e]	[βo]
	M/T6	[βe]	-----	→	[e]	→	[βe]
	N/P5	[w]	ø	-----	-----	/	ø

G3		Pa	Ar	Or	An	En	Ca
I	M/T1	[a]	[βa]/[a]	[a]	-----	-----	→
	M/T2	[e]	[βe]/[e]	[e]	-----	-----	→
	M/T3	[e]	[βe]/[e]	[e]	[ð]	→	[a]
	M/T4	[e]	[βo]/[e]	[e]/[o]	[ð]	[e]	→
	M/T5	[e]	[βo]/[e]	[e]/[ε]	[ð]	[e]	→
	M/T6	[e]	[βe]/[e]	[e]	[ð]	[e]	→
	N/P5	/	ø	[w]	/	/	/

Quadre 4. El pretèrit imperfet d'indicatiu: paradigmes verbals del català nord-occidental i oriental

la Seu, Trep, Móra d'Ebre	Falset	Balaguer, les Borges, Tàrrrega, Cervera	Pont de Suert, Vall-de-roures	Tortosa, Amposta	Lleida, Fraga	Gandesa
perð í ð	perð í ð	perð í ð	perð í a	perð í a	perð í ε	perð í ε
perð í e s	perð í e s	perð í e s	perð í e s	perð í e s	perð í e s	perð í e s
perð í e	perð í ð	perð í ð	perð í e	perð í a	perð í e	perð í e
perð í e m	perð í e m	perð í ð m	perð í e m	perð í e m	perð í ε m	perð í e m
perð í e w	perð í e w	perð í ð w	perð í e w	perð í e w	perð í ε w	perð í e w
perð í e n	perð í e n	perð í e n	perð í e n	perð í e n	perð í e n	perð í e n

Sort, Tamarit	Benavarri	Cat. central
perð í βa	perð é βa	bat í ð
perð í βe s	perð é βa s	bat í ð s
perð í βe s	perð é βa s	bat í ð
perð í βe m	perð é βa m	bat í ð m
perð í βe w	perð é βa w	bat í ð w
perð í βe n	perð é βa n	bat í ð n

3. EL FUTUR D'INDICATIU

La representació fonològica dels morfemes de nombre/persona del futur és la següent: [ø, z, ø, m, w, n]. Aquests morfemes corresponen als del català nord-occidental i oriental.

Pel que fa als morfemes de mode/temps, hi ha una isoglossa que parteix el domini andorrà en dos: 1- la zona oest (Pa, Ar, Or) amb la variant oriental [ɛ] i 2- la zona est (An, En, Ca) amb la variant nord-occidental [e]. La variació és homogènia alhora per generacions i localitats. De fet, i per primera vegada, podem observar que la variant més innovadora apareix a la primera generació. El que és interessant d'apuntar aquí és que el procés d'orientalització sembla que s'estabilitza, en tot cas en una part de les localitats.

I pel que fa a la formació del futur dels verbs de la cl. II, en principi es construeixen a partir de l'infinitiu del verb seguit dels morfemes de mode/temps i dels de nombre/persona (batr + M/T + N/P). Ens adonem, però, que una part de les nostres localitats i generacions no el formen així. Afegeixen una vocal temàtica ([a] o [i]) entre l'oclusiva sorda ([t]) i la vibrant ([r]) com si fossin verbs de la cl. I (cantaré/bataré-batiré). La primera generació de les localitats de Pal, d'Andorra, d'Encamp i de Canillo, la segona generació de les localitats d'Arinsal i d'Ordino i la tercera generació, amb l'excepció de la localitat d'Andorra, empen la vocal temàtica [a] o [i].¹⁰

Quadre 5. El futur: morfemes de mode i de temps

G1		Pa	Ar	Or	An	En	Ca
F	M/T 4	[ɛ]	-----	→	[e]	-----	→
	M/T 5	[ɛ]	-----	→	[e]	-----	→
	T 1-6	[a]	[ø]	→	[a]	-----	→

G2		Pa	Ar	Or	An	En	Ca
F	M/T 4	[ɛ]	-----	→	[e]	-----	→
	M/T 5	[ɛ]	-----	→	[e]	-----	→
	T 1-6	[ø]	[i]	[a]	[ø]	-----	→

10. Aquest tipus de construcció amb vocal temàtica és atestat en el recull de morfologia verbal de l'Alcover i Moll (1929-1932). Pel que fa al verb *batre*, nota la forma "bateré" amb VT [e] essencialment en la zona oriental del domini català ("Pirineu Oriental" i "Català Oriental", segons la seva terminologia).

G3		Pa	Ar	Or	An	En	Ca
F	M/T 4	[ɛ]	-----	→	[e]	-----	→
	M/T 5	[ɛ]	-----	→	[e]	-----	→
	T 1-6	[a]	→	[i]	[ø]	[i]	→

Quadre 6. El futur: paradigmes nord-occidentals i orientals

localitats nord-occidentals	cat. central
perð r é	bðt r é
perð r á s	bðt r á s
perð r á	bðt r á
perð r é m	bðt r é m
perð r é w	bðt r é w
perð r á n	bðt r á n

4. EL CONDICIONAL

El català andorrà utilitza les mateixes desinències de nombre/persona que el català nord-occidental i oriental. Són les següents: [ø, z, ø, m, w, n].

Els fenòmens de variació apareixen al nivell de la vocal temàtica i dels morfs de mode/temps. La vocal temàtica ([a] o [i]) apareix pràcticament a les mateixes generacions i localitats que en el futur (vegeu el quadre 9).¹¹ Tanmateix, ni Arinsal (G2) ni Encamp (G3) l'utilitzen en el condicional.

També hi ha variació pel que fa als morfs de mode/temps. Tenim més o menys variants segons les persones: 1- pers. 2 [i] o [ie], 2- pers. 3 [i], [ia] o [ie], 3- pers. 4 i 5 [i], [ie], [io] o [ið], 4- pers. 6 [i], [ie], [ia] o [ið]. La variació té lloc en un mateix conjunt dialectal (català nord-occidental) pel que fa a les variants [i], [ie], [io], [ia] excepte la tercera generació d'Andorra i d'Encamp, on és present la variant oriental [ið].

D'altra banda, apuntarem la presència de la [o] en els morfs de mode/temps del condicional. Només apareixen a la segona (G2- Ar, An) i tercera generació (G3- Ar, Or). Aquest morf [io] no apareix en cap de les localitats nord-occidentals ni orientals que proposem en el quadre 8.¹²

11. La vocal temàtica [e] (ex. bateria) apareix també en el condicional, en la mateixa zona i en les mateixes localitats que pel que fa al futur. Vegeu la nota 10.

12. Segons les dades de Pep Coll (1991: 26-27) aquesta [o] tampoc apareix en el parlar del Pallars. Tanmateix, Alcover i Moll recollien les formes en [o] (ex. batriom, batriou) tant en localitats occidentals (Vilaller i el Pont de Suert) com en localitats orientals (Sant Joan de les Abadesses, Sant Llorenç de Morunys, Berga i Sant Feliu de Torrelló).

L'absència de la [e] en el morf [ie] > [i], ben present a la primera generació (Pa, Ar, Or, En, Ca) i un xic menys a les dues altres (G2: Pa, Or, Ca; G3: Ar, Or) és una característica del parlarès.¹³

Quadre 7. El condicional: morf de mode i de temps

G1		Pa	Ar	Or	An	En	Ca
C	M/T 2	[i]	-----	→	[ie]	[i]	→
	M/T 3	[i]	[i]/[ia]	[i]	[ie]	[i]	→
	M/T 4	[i]	-----	→	[ie]	[i]	→
	M/T 5	[i]	-----	→	[ie]	[i]	→
	M/T 6	[i]	[i]/[ie]	[i]	[ie]	[i]	→
	T 1-6	[a]	ø	ø	[a]	-----	→

G2		Pa	Ar	Or	An	En	Ca
C	M/T 2	[i]	[ie]	[i]	[ie]	→	[i]
	M/T 3	[i]	[ie]	[i]	[ie]	→	[i]
	M/T 4	[i]	[io]	[i]	[io]	[ie]	[i]
	M/T 5	[i]	[io]	[i]	[io]	[ie]	[i]
	M/T 6	[i]	[ie]	[i]	[ie]	→	[i]
	T 1-6	ø	ø	[a]	ø	-----	→

G3		Pa	Ar	Or	An	En	Ca
C	M/T 2	[ie]	[i]	[i]	[ie]	-----	→
	M/T 3	[ia]	[i]	[i]	[ia]	[ie]	[ia]
	M/T 4	[ie]	[i]/[io]	[ie]/[io]	[ið]	[ie]	→
	M/T 5	[ie]	[ie]	[ie]/[io]	[ið]	[i]	[ie]
	M/T 6	[ie]/[ia]	[ie]	[ie]	[ið]	[ið]	[ie]
	T 1-6	[a]	[a]	[i]	ø	→	[i]

Quadre 8. El condicional: paradigmes nord-occidentals i orientals

Sort, el Pont de Suert, Vall-de-roures, Tamarit	Tortosa	Benavarri	Amposta	la Seu, Tremp, Móra d'Ebre	Falset	Balaguer, les Borges, Tàrrega, Cervera
perð r ía	perð r ía	perð r ía	perð r ía	perð r íð	perð r íð	perð r íð
perð r íe s	perð r íe s	perð r ía s	perð r íe s	perð r íe s	perð r íe s	Perð r íe s
perð r íe	perð r ía	Perð r ía	perð r ía	perð r íe	perð r íð	perð r íe

13. Veny (1998: 99) escriu: “El condicional fa *cantaría, -rís, -rí, -rim, -riu, -rín*, on la *e* ha estat absorbida per la *i* tònica (*cantaries > cantarís*)”.

Sort, el Pont de Suert, Vall-de-roures, Tamarit	Tortosa	Benavarri	Amposta	la Seu, Tremp, Móra d'Ebre	Falset	Balaguer, les Borges, Tàrraga, Cervera
perð r íe m	perð r íe m	perð r ía m	perð r íð m	perð r íe m	perð r íe m	perð r íð m
perð r íe w	perð r íe w	perð r ía w	perð r íð w	perð r íe w	perð r íe w	perð r íð w
perð r íe n	perð r íe n	perð r ía n	perð r íe n	perð r íe n	perð r íe n	perð r íe n

Lleida, Fraga	Gandesa	cat. central
perð r íe	perð r íe	bðt r íð
perð r íe s	perð r íe s	bðt r íð s
perð r íe	perð r íe	bðt r íð
perð r íe m	perð r íe m	bðt r íð m
perð r íe w	perð r íe w	bðt r íð w
perð r íe n	perð r íe n	bðt r íð n

Quadre 9. La vocal temàtica al futur i al condicional

	Pa	Ar	Or	An	En	Ca
G1						
Futur	[a]	ø	→	[a]	-----	→
Condicional	[a]	ø	→	[a]	-----	→
G2						
Futur	ø	[i]	[a]	ø	-----	→
Condicional	ø	→	[a]	ø	-----	→
G3						
Futur	[a]	→	[i]	ø	[i]	→
Condicional	[a]	→	[i]	ø	→	[i]

5. EL PRESENT DE SUBJUNTIU

Els morfs de nombre/persona són idèntics als del condicional ([ø, z, ø, m, w, n]). La vocal temàtica presenta variació segons les generacions i les localitats. Tenim quatre variants: [e]/[ɛ]/[i]. La primera i la segona generació empen la [e] com la majoria de localitats nord-occidentals; la tercera generació de Pal utilitza la variant oriental [ɛ] i les localitats de Canillo i Encamp fan servir la [i], que no apareix en el domini nord-occidental, ni en l'oriental. Pensem que aquí hi ha un alineament de la vocal temàtica en el morf de mode/temps ([i]).

Podem resumir com segueix els morfs de mode/temps del present de subjuntiu: pers. 1 [a] o [i]; 2, 3 i 6- [o], [e] o [i]. Les variants [a], [o] i [e] són de tipus nord-occidental com ho indica el quadre 10, i la variant [i] de tipus oriental. La [i]

apareix a la tercera generació i a quatre localitats de la segona (Ar, Or, An i En). Veiem que, pel que fa al subjuntiu present, la variant oriental s'estén a dues localitats sobre tres, no és una variació de tipus puntual com en els altres temps. La [a] (pers. 1) és una variant de tipus nord-occidental. És atestada a Benavarri, Tamarit, Sort, Vall-de-roures i al Pont de Suert. Malgrat que la [o] no consta en els paradigmes proposats (quadre 10) existia (o existeix) en la zona nord-occidental.¹⁴

Quadre 10. El present de subjuntiu: morfs de mode i de temps

G1		Pa	Ar	Or	An	En	Ca
SP	M/T1	[a]	----	----	----	----	→
	M/T 2	[o]	----	----	→	[e]	[o]
	M/T 3	[o]	----	----	→	[e]	[o]
	M/T 6	[o]	----	----	→	[o]	[o]
	VT4	[e]	----	----	----	----	→
	VT5	[e]	----	----	----	----	→

G2		Pa	Ar	Or	An	En	Ca
SP	M/T1	[a]	[i]	----	----	→	[a]
	M/T 2	[o]	[i]	----	----	→	[o]
	M/T 3	[o]	[i]	----	----	→	[o]
	M/T 6	[o]	[i]	----	----	→	[o]
	VT4	[e]	----	----	----	----	→
	VT5	[e]	----	----	----	----	→

G3		Pa	Ar	Or	An	En	Ca
SP	M/T1	[i]	----	[i]/[a]	[a]	[i]	→
	M/T 2	[i]	----	-----	----	----	→
	M/T 3	[i]	----	-----	----	----	→
	M/T 6	[i]	----	-----	----	----	→
	VT4	[ɛ]	[e]	-----	→	[i]	→
	VT5	[ɛ]	[e]	-----	→	[i]	→

14. La [o] (pers. 2, 3 i 6) ja és atestada per les dades d'Alcover i Moll (1929-1932) tant en el domini andorrà com en altres zones del català occidental (Organyà, Ponts, Artesa de Segre, Balaguer, Pradells de Preixens, Bellpuig, Sant Martí de Maldà i Granadella). Vegeu Lídia Rabassa (1996). Pel que fa a les desinències del present de subjuntiu, Joan Veny (1998: 94) escriu: "Les desinències -o, -os, -o, on de les pers. 1, 2, 3 i 6 respectivament del SP: *que canto, que cantos, que canto, que cànton, que batigo, que bàtigos*, etc., que des del nord (llevat de la Ribagorça i el Pallars) arriba fins al sud d'Alcalá de Xivert i Albocàsser, amb una connotació rústica que impulsa a substituir-les per les desinències més esteses -a, -es, -e, -en. Són també nord-occidentals les desinències -esses (o -asses), -éssem (o -àssem), -ésseu (o àsseu), -essen (o assen), com en la generació gran del mall. i eiv., en lloc de les centrals, -essis, -éssim, -éssiu, -essin: *cantesses, cantéssem* etc.".

Quadre 11. El present de subjuntiu: paradigmes nord-occidentals i orientals

la Seu, Tremp, Tàrrrega, Móra d'Ebre, Falset	Balaguer, les Borges, Cervera	Lleida	Fraga	Benavarri	Tamarit	Sort, Vall-de- roures
pérð i	pérð i/ð	pérð i/ε	pérð ε	pérð a	pérð a	pérð iy a
pérð i s	pérð i s	pérð is/es	pérð e s	pérð a s	pérð e s	pérð iy e s
pérð i	pérð i	pérð i/e	pérð s	pérð a	pérð e	pérð iy e
perð é m	perð é m	perð é m	perð é m	perð á m	perð é m	perð iy é m
perð é w	perð é w	perð é w	perð é w	perð á w	perð é w	perð iy é w
pérð i n	pérð i n	pérð in/en	pérð e n	pérð a n	pérð e n	pérð iy e n

Gandesa	Tortosa, Amposta	el Pont de Suert	Cat. central
pérð iy ε	pérð iy e	pérð ey a	bát i
pérð iy e s	pérð iy e s	pérð ey e s	bát i s
pérð iy e	pérð iy e	pérð ey e	bát i
perð iy é m	perð iy é sem	perð ey é m	bðt é m
perð iy é w	perð iy é sew	perð ey é w	bðt é w
pérð iy e n	pérð iy e n	pérð ey e n	bát i n

6. EL PRETÈRIT IMPERFET DE SUBJUNTIU

El pretèrit imperfet de subjuntiu té els mateixos morfs de nombre/persona que els del present de subjuntiu ([ø, z, ø, m, ø/w, n]). Tanmateix, cal apuntar que a la persona 5 pot o no aparèixer la labiovelar [w] si el morf és [o] ([pers. 4 som; pers. 5 so/sow]).

La vocal temàtica [e], comuna al català nord-occidental i oriental, apareix en totes les generacions llevat de Canillo (G2 i 3), que utilitza la [ε], una altra variant de tipus oriental.¹⁵

Els principals morfs de mode/temps són: pers. 1 [sa], [si], [s] i [ø]; pers. 2 [se] i [si]; pers. 3 [si] i [s]; pers. 4 i 5 [so], [se] i [si]. Les variants [si] i [s] (pers. 1) són de tipus oriental i apareixen a la segona i tercera generació. Trobem la variant [si] pràcticament a totes les localitats de la tercera generacions i a la segona generació d'Andorra. Aquesta variant també sorgeix a la pers. 1 i 3, potser per contaminació, cosa que no passa en cap localitat nord-occidental ni oriental. En canvi, la variant [s] (pers. 1) només és present a la localitat d'Encamp (G2 i 3). I finalment, subratllem la variant [so] a les dues primeres generacions (G1: ttes loc.; G2: Pa, Ar, Or, Ca) que és una variant del Pallars.¹⁶

15. Es troben en el català oriental i "pirinenc oriental" segons Alcover i Moll (1929-1932). Les localitats concernides són Amer (català oriental), Formigueres, Fontpedrosa, Sallagosa i Montlluís (pirinenc oriental).

16. Alcover i Moll recullen el morf [so] (batesom, batesou) no solament en català nord-occi-

Quadre 12. El pretèrit imperfet de subjuntiu: morfs de mode i de temps

G1		Pa	Ar	Or	An	En	Ca
SI	M/T 1	[sa]	-----	-----	-----	-----	→
	M/T 2-6	[se]	-----	-----	-----	-----	→
	M/T 3	[s]	-----	-----	-----	-----	→
	M/T 4	[so]	-----	-----	-----	-----	→
	M/T 5	[so]	-----	-----	-----	-----	→
	VT1	[e]	-----	-----	-----	-----	→
	VT2	[e]	-----	-----	-----	-----	→
	VT3	[e]	-----	-----	-----	-----	→
	VT4	[e]	-----	-----	-----	-----	→
	VT5	[e]	-----	-----	-----	-----	→
	VT6	[e]	-----	-----	-----	-----	→

G2		Pa	Ar	Or	An	En	Ca
SI	M/T 1	[sa]	-----	→	[si]	[s]	[sa]
	M/T 2-6	[se]	-----	→	[si]	[se]	→
	M/T 3	[s]	-----	→	[si]	[s]	→
	M/T 4	[so]	-----	[so]/[se]	[si]	[se]	[so]
	M/T 5	[se]	[so]	→	[si]	[se]	[so]
	VT1	[e]	-----	-----	-----	→	[ɛ]
	VT2	[e]	-----	-----	-----	→	[ɛ]
	VT3	[e]	-----	-----	-----	→	[ɛ]
	VT4	[e]	-----	-----	-----	→	[ɛ]
	VT5	[e]	-----	-----	-----	→	[ɛ]
	VT6	[e]	[ɛ]	[e]	-----	→	[ɛ]

G3		Pa	Ar	Or	An	En	Ca
SI	M/T 1	[si]	[sa]	[sa]/o	[si]	[s]	[sa]
	M/T 2-6	[si]	[si]	[se]	[si]	-----	→
	M/T 3	[si]	[s]	→	[si]	→	[s]
	M/T 4	[si]	[si]	-----	-----	-----	→
	M/T 5	[si]	[si]	-----	-----	-----	→
	VT1	[e]	----	-----	-----	→	[ɛ]
	VT2	[e]	-----	-----	-----	→	[ɛ]
	VT3	[e]	----	-----	-----	→	[ɛ]
	VT4	[e]	-----	-----	-----	→	[ɛ]
	VT5	[e]	-----	-----	-----	→	[ɛ]
	VT6	[e]	-----	-----	-----	→	[ɛ]

dental (Andorra la Vella, la Seu d'Urgell i Organyà), sinó també en el català oriental (Sant Joan de les Abadesses (pirinenc oriental) i Pollença (mallorquí)).

Quadre 13. El pretèrit imperfect de subjuntiu: paradigmes nord-occidentals i orientals

P. Suert, Tremp	Benavarri	Tamarit	Gandesa	Fraga	Lleida	les Borges, Cervera, Balaguer
perð é s	perð é se	perð é sa	perð é se	perð é se	perð é se	perð é sð
perð é se s	perð é se s	perð é se s	perð é se s	perð é se s	perð é se s	perð é si s
perð é s	perð é s	perð é s	perð é s	perð é s	perð é s	perð é s
perð é se m	perð é se m	perð é se m	perð é se m	perð é se m	perð é se m	perð é si m
perð é se w	perð é se w	perð é se w	perð é se w	perð é se w	perð é se w	perð é si w
perð é se n	perð é se n	perð é se n	perð é se n	perð é se n	perð é se n	perð é si n

Lleida	Tàrrega	Falset, la Seu	Balaguer, les Borges, Cervera	Tortosa, Amposta, Móra d'Ebre	Sort	Balaguer
perð é se	perð é sð	perð é s	perð é sð	perð iy é s	perð iy é sa	perð iy é sð
perð é si s	perð é si s	perð é si s	perð é se s	perð iy é ses	perð iy é ses	perð iy é ses
perð é s	perð é s	perð é s	perð é s	perð iy é s	perð iy é s	perð iy é s
perð é si m	perð é si m	perð é si m	perð é sð m	perð iy ésem	perð iy ésem	perð iy é sðm
perð é si w	perð é si w	perð é si w	perð é sð w	perð iy ésew	perð iy ésew	perð iy é sðw
perð é se n	perð é si n	perð é si n	perð é se n	perð iy é sen	perð iy é sen	perð iy é sen

Vall-de-roures	Cat. central
perð á ra	bðt é s
perð á re s	bðt é si s
perð á re	bðt é s
perð á re m	bðt é si m
perð á re w	bðt é si w
perð á re n	bðt é si n

7. CONCLUSIÓ

Aquesta anàlisi ens confirma que el català andorrà segueix dues grans tendències contradictòries. La primera és la de ser fidel al català nord-occidental (o occidental) i la segona és la de seguir un anivellament cap al català oriental. Aquest anivellament és progressiu i depèn de les generacions i dels temps verbals. Subratllarem també que aquesta orientaltzació de la llengua no es fa al mateix ritme segons els temps, com si alguns fossin més sensibles que d'altres als fenòmens de variació. És clar que ara per ara, excepte pel que fa al futur (G1-2-3: Pa, Ar, Or), el procés d'anivellament no està estabilitzat, la qual cosa provoca incoherències en el sistema verbal. De vegades, les variants no corresponen a les del català nord-occidental ni a les del català oriental.

A més, apuntarem que, de manera general, les localitats d'Andorra la Vella i d'Encamp són les que més tendeixen a "orientalitzar" la llengua.

I finalment, hem pogut comprovar que el català andorrà també compartia certs trets de morfologia verbal amb el pallarès.

ABREVIACIONS

C: Condicional

Cat.: Català

Cl. I: Classe I

E: Extensió

Etc.: Etcètera

Ex.: Exemple

F: Futur

G1: Generació 1

G2: Generació 2

G3: Generació 3

I: Pretèrit imperfecte d'indicatiu

Loc.: Localitats

M/T: Morfs de mode/temps

N/P: Desinències de nombre/persona

P: Present

Pers.: Persona

SI: Pretèrit imperfecte de subjuntiu

SP: Subjuntiu present

T o VT: Tema o vocal temàtica

Ttes: Totes

Localitats:

An: Andorra la Vella

Ar: Arinsal

Ca: Canillo

En: Encamp

Or: Ordino

Pa: Pal

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

ALCOVER, Antoni M. i DE B. MOLL, Francesc (1929-1932): *La flexió en els dialectes catalans*. Barcelona: Publicacions de l'Oficina Romànica de Lingüística i Literatura (fasc. I-VI).

COLL, Pep (1991): *El parlar del Pallars*, Barcelona: Editorial Empúries.

CREUS, Imma (2002): *Morfologia verbal nord-occidental: dades per al tractament cronolectal de l'imperfecte d'indicatiu*, dins *Miscel·lània Joan Veny 1*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pàg. 32-66.

Generalitat Valenciana, Conselleria de Cultura, Educació i Ciència (1995): *Els verbs valencians*, València: Editorial Bromera.

LACREU, Josep (1999): *Els verbs valencians*, València: Editorial Bromera.

MASCARÓ, Joan (1983): *La fonologia catalana i el cicle fonològic*, Barcelona: Servei de Publicacions de la UAB.

- PEREA, Maria Pilar (1999): *Compleció i ordenació de la flexió verbal en els dialectes catalans d'A. M. Alcover i F. de B. Moll*. 2 vol. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans (ed. en CD-Rom, 2001).
- RABASSA, Lúdia (1996): *Morfologia verbal: Estudi de dos informadors andorrans originaris de la localitat Andorra*, dins Miscel·lània Colón 6. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pàg. 245-290.
- RABASSA, Lúdia (2005): *Etude morphologique du verbe donner en catalan andorran: variations générationnelle et spatiale*, 3ème Colloque International de l'Association Française des Catalanistes (1-2 octobre 2004), Les Pyrénées, la Catalogne et l'Andorre. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona. (en premsa)
- RECASENS, Daniel (1991): *Fonètica descriptiva del català*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- VENY, Joan (1998): *Els parlars catalans*, Palma de Mallorca: Moll.
- VIAPLANA, Joaquin (1999): *Entre la dialectologia i la lingüística*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- (1996): *Els verbs regulars de la primera conjugació en el català nord-occidental: una descripció comparativa*, dins *Estudis oferts a A. M. Badia* 3. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pàg. 311-339.

ANNEX

Transcripció fonètica dels paradigmes verbals andorrans
Verb de la Cl. II: batre

G1	Pal	Arinsal	Ordino	Andorra	Encamp	Canillo
bato	báto	báto	báto	báto	báto	báto
bats	báts	báts	báts	báts	báts	báts
bat	bát	bát	bát	bát	bát	bát
batem	batém	batém	batém	batém	batém	batém
bateu	batéw	batéw	batéw	batéw	batéw	batéw
baten	báten	báten	báten	báten	báten	báten
batia	batíβa	batíβa	batíβa	batíβa	batíβa	batíβa
baties	batíβes	batíβes	batíβes	batíβes	batíβes	batíβes
batia	batíβe	batíβe	batíβe	batíβe	batíβe	batíβe
batíem	batíβom	batíβom	batíβom	Batíβom	batíβom	batíβom
batíeu	batíβo	batíβo	batíβo	batíβo	batíβo	batíβo
batien	batíβen	batíβen	batíβen	batíβen	batíβen	batíβen
bati	báta	báta	báta	báta	báta	báta
batis	bátos	bátos	bátos	bátos	bátos	bátos
bati	báto	báto	báto	báto	báte	báto
batem	batém	batém	batém	batém	batém	batém
bateu	batéw	batéw	batéw	batéw	batéw	batéw
batin	báton	báton	báton	báton	báton	báton
batré	bataré	batré	batré	ataré	ataré	ataré
batàs	atarás	atarás	atarás	atarás	atarás	atarás
batrà	atará	atará	atará	atará	atará	atará
batrem	atarém	atarém	atarém	atarém	atarém	atarém
batreu	ataréw	ataréw	ataréw	ataréw	ataréw	ataréw
batran	atarán	atarán	atarán	atarán	atarán	atarán
batría	ataría	ataría	ataría	ataría	ataría	ataría
batries	atarís	atarís	atarís	ataries	atarís	atarís
batría	atarí	atarí/ia	atarí	atarie	atarí	atarí
batríem	atarím	atarím	atarím	ataríem	atarím	atarím
batríeu	ataríw	ataríw	ataríw	ataríew	ataríw	ataríw
batrien	atarín	atarín/ien	atarín	ataríen	atarín	atarín
batés	batésa	batésa	batésa	batésa	batésa	batésa
batéssis	batéses	batéses	batéses	batéses	batéses	batéses
batés	batés	batés	batés	batés	batés	batés
batéssim	batésom	batésom	batésom	batésom	batésom	batésom
batéssiu	batésó	batésó	batésó	batésó	batésó	batésó
batéssin	batésen	batésen	batésen	batésen	batésen	batésen
batre	bátre	bátre	bátre	bátre	bátre	bátre
batent	batént	batént	batént	batént	batént	batént
batut	batút	batút	batút	batút	batút	batút
bat	bát	bát	bát	bát	bát	bát
batem	batém	batém	batém	batém	batém	batém
bateu	batéw	batéw	batéw	batéw	batéw	batéw

G2	Pal	Arinsal	Ordino	Andorra	Encamp	Canillo
bato	báto	báto	báto	báto	báto	báto
bats	báts	bátes	bátes	báts	báts	báts
bat	bát	báte	báte	bát	bát	bát
batem	batém	batém	batém	batém	batém	batém
bateu	batéw	batéw	batéw	batéw	batéw	batéw
baten	báten	báten	báten	báten	báten	báten
batia	batíða	batíða	batíða	batía	batía	batíða
baties	batíþes	batíþes	batíþes	batíes	batíes	batíþes
batia	batíþe	batíþe	batíþe	batíe	batíe	batíþe
batíem	batíþom	batíþom	batíþom	batíom	batíem	batíþom
batíeu	batíþow	batíþo	batíþo	batío	batíew	batíþo
batien	batíþen	batíþen	batíþen	batíen	batíen	batíþen
bati	báta	báti	báti	báti	báti	báta
batis	bátos	bátis	bátis	bátis	bátis	bátos
bati	báto	báti	báti	báti	báti	báto
batem	batém	batém	batém	batém	batém	batém
bateu	batéw	batéw	batéw	batéw	batéw	batéw
batin	báton	bátin	báten	bátin	bátin	báton
batré	batré	batiré	atararé	batré	batré	batré
batàs	batrás	batirás	atararás	batrás	batrás	batrás
batrà	batrá	batirá	atarará	batrá	batrá	batrá
batrem	batrém	batirém	atararém	batrém	batrém	batrém
batreu	batréw	batiréw	atararéw	batréw	batréw	batréw
batran	batrán	batirán	atararán	batrán	batrán	batrán
batría	batría	batría	atararía	batría	batría	batría
batries	batrís	batríes	atararís	batríes	batríes	batrís
batría	batrí	batríe	atararí	batríe	batríe	batrí
batríem	batrím	batríom	atararím	batríom	batríem	batrím
batríeu	batríw	batríow	atararíw	batríow	batríew	batríw
batrien	batrín	batríen	atararín	batríen	batríen	batrín
batés	batésa	batíyésa	batésa	batési	batés	batésa
batéssis	batéses	batíyéses	batéses	batésis	batéses	batéses
batés	batés	batíyés	batés	batési	batés	batés
batéssim	batésom	batíyésom	batésom/em	batésim	batésem	batésom
batéssiu	batésew	batíyésow	batésow	batésiow	batésew	batésow
batéssin	batésen	batíyésen	batésen	batésin	batésen	batésen
batre	bátre	bátre	bátre	bátre	bátre	bátre
batent	batént	batént	batént	batént	batént	batént
batut	batút	batút	batút	batút	batút	batút
bat	bát	bát	bát	bát	bát	bát
batem	batém	batém	batém	batém	batém	batém
bateu	batéw	batéw	batéw	batéw	batéw	batéw

G3	Pal	Arinsal	Ordino	Andorra	Encamp	Canillo
bato	báto	báto	báto	báto	báto	báto
bats	bátes	báts	bátes	báts	báts	báts
bat	báte	bát	báte	bát	bát	bát
batem	batém	batém	batém	batém	batém	batém
bateu	batéw	batéw	batéw	batéw	batéw	batéw
baten	báten	báten	báten	báten	báten	báten
batia	batía	batíþa/ía	batía	batía	batía	batía
baties	batíes	batíþes/ies	batíes	batíes	batíes	batíes
batia	batíe	batíþe/ie	batíe	batíð	batíð	batía
batíem	batíem	batíþom/íem	batíem/om	batíðm	batíem	batíem
batíeu	batíew	batíþo/iew	batíew/ew	batíðw	batíew	batíew
batien	batíen	batíþen/ien	batíen	batíðn	batíen	batíen
bati	báti	báti	báti	báta	báti	báti
batis	bátis	bátis	bátis	bátis	bátis	bátis
bati	báti	báti	báti	báti	báti	báti
batem	batém	batém	batém/im	batém	batím	batím
bateu	batéw	batéw	batéw/iw	batéw	batíw	batíw
batin	bátin	bátin	bátin	bátin	bátin	bátin
batré	bataré	bataré	batiré	batré	batiré	batiré
batàs	batarás	batarás	batirás	batrás	batirás	batirás
batrà	batará	batará	batirá	batrá	batirá	batirá
batrem	batarém	batarém	batirém	batrém	batirém	batirém
batreu	bataréw	bataréw	batiréw	batréw	batiréw	batiréw
batran	batarán	batarán	batirán	batrán	batirán	batirán
batría	bataría	bataría	batiría	batría	batría	batiría
batries	bataríes	batarís	batirís	batries	batries	batirís
batría	bataría	batarí	batirí	batría	batríe	batiría
batríem	bataríem	bataríom/im	batiríem/ íom	batríðm	batriem	batiríem
batríeu	bataríew	bataríew	batiríew/iow	batríðw	batríw	batiríew
batrien	bataríen/an	bataríen	batiríen	batríðn	batríðn	batiríen
batés	batési	batésa	batésa-bati- yés	batési	batés	batésa
batéssis	batésis	batésis	batéses	batésis	batésis	batésis
batés	batési	batés	batés	batési	batés	batés
batéssim	batésim	batésim	batésim	batésim	batésim	batésim
batéssiu	batésiwi	batésiwi	batésiwi	batésiwi	batésiwi	batésiwi
batéssin	batésin	batésin	batésin	batésin	batésin	batésin
batre	bátre	bátre	bátre	bátre	bátre	bátre
batent	batént	batént	batént	batént	batént	batént
batut	batút	batút	batút	batút	batút	batút
bat	bát	bát	bát	bát	bát	bát
batem	batém	batém	batém	batém	batém	batém
bateu	batéw	batéw	batéw	batéw	batéw	batéw

G2	PAL					ARINSAL					ORDINO					ANDORRA					ENCAMP					CANILLO														
	E	T	F	M/T	N/P	E	T	F	M/T	N/P	E	T	F	M/T	N/P	E	T	F	M/T	N/P	E	T	F	M/T	N/P	E	T	F	M/T	N/P	E	T	F	M/T	N/P					
bát																																								
					o					o					o					o					o					o					o					
				s					e	s				e	s				e	s				e	s				e	s				e	s					
P									e					e					e					e					e					e						
				m					m					m					m					m					m					m						
				w					w					w					w					w					w					w						
			e	n				e	n				e	n				e	n				e	n				e	n				e	n						
																							</																	

